

Аннотация

Феоктистова О. М. Генерал-прокуроры Русской империи XIX ст. и их роль в развитии деятельности прокуратуры. – Статья.

В статье освещается деятельность и вообще жизнь некоторых выдающихся генерал-прокуроров XIX ст. Русской империи, в состав которой входила значительная часть украинских земель. Также в статье речь идет об их влиянии на развитие органов прокуратуры на украинских землях в составе Российской империи.

Ключевые слова: прокуратура, генерал-прокурор, деятельность органов прокуратуры.

Summary

Feoktistova O. M. General prosecutors of the Russian empire of XIX of item and their role is in development of activity of office of public prosecutor. – Article.

The article highlights the work and life in general some outstanding procurator-general of the XIX century Russian Empire, which included a significant part of Ukrainian lands. Also in the article it is indicated about their influence on development of organs of office of public prosecutor on Ukrainian earths in composition the Russian empire.

Key words: office of public prosecutor, general prosecutors, activity of organs of office of public prosecutor.

УДК 340.12:348.97

С. О. Мавед

ШКОЛИ ІСЛАМСЬКОГО ПРАВА

Постановка проблеми. Розповсюдження ісламу в 7–8 століттях відбувалось через мандруючих проповідників і купців, внаслідок залучення до ісламу владної верхівки, за допомогою якої робився вплив на нижчі верстви населення. Ісламізація населення була необхідна для створення внутрішньої єдності й зовнішньої експансії. Тлумачення Корану та Сунни здійснювалось, виходячи з принципу доцільності та місцевих особливостей різних провінцій. Виникла необхідність удосконалення ісламського права й розробки нових норм, які б адекватно відображали існуючі ситуації. Тому виникають сунітські та шіїтські правові школи (масхаби), які розвивали інститути нового суспільства та впливали на подальшу еволюцію ісламського права. Настав новий етап формування ісламсько-правової науки – період кодифікації та імамів, епохи зрілості, «золотого віку» в розвитку ісламського права.

Стан останніх досліджень та публікацій. Із метою роз'яснення таємних знань з'явилися муджтахіди, які за допомогою способу *іджітахад* тлумачили складні питання, а також збирали судження, перекази, які потім узагальнювали в хадіси та публікували у вигляді окремих видань («Муватта»), про що написано достатню кількість робіт таких учених: Х. Бехруз [1], Г. М. Керимов [6], М. В. Лубська [8], Л. Р. Сюкияйнен [12; 13; 14], Ф. Т. Тахіров [18], А. Г. Халіков [17], Ф. С. Хайруллоєв [16].

Мета статті – виявити та охарактеризувати засновників основних мусульманських богословсько-правових шкіл 7–12 століть, визначити їхні напрями діяльності та послідовників.

Завдання:

- обґрунтувати необхідність виникнення ісламських шкіл;
- перерахувати основні школи 7–12 століть та їхніх засновників;

- охарактеризувати напрями діяльності різних шкіл;
- акцентувати на особливостях методологічних підходів у роботі різних шкіл.

Виклад основного матеріалу. Основи ісламського права сягають 7–9 століть, епохи становлення в Арабському халіфаті феодального суспільства як системи норм для феодально-релігійної знаті, що підтримувалися релігійними поглядами – ісламом. Виникнення ісламу пов'язують із життєдіяльністю Пророка Мухаммада, великою історичною особистістю, якого було обрано Пророком на Землі самим Аллахом [3]. Поява джерел ісламського права фактично означала становлення ісламського права. Божественні послання й одкровення, які надавалися через Пророка Мухаммада, збиралися й пізніше були опубліковані у вигляді Корану [11]. Спочатку школи дотримувалися двох основних напрямів [5]. Вчені першої групи (Ахль аль-Хадіс) прагнули того, щоб у висновках не відходити від основних положень Корану та Сунни, а другої (Ахль ар-Рай) віддавали перевагу дедуктивному мисленню, методу *іджтіхад* як здібності факіха висловлювати свою думку й правове рішення згідно з Кораном та Сунною [8, с. 12].

Засновником *першої* куфської богословсько-правової школи (ханіфітський мазхаб) був імам *Азама Абу Ханіфа* (699–767 рр.). Він був родом із Персії, жив у Куфі й помер у Багдаді. Слово «імам» означає «вчений вищої категорії». Він є опорою релігії Пророка Мухаммада. Імам Азама Абу Ханіфа брав уроки в сподвижників Анаса ібн Маліка. Він спілкувався зі всіма відомими представниками покоління Табіунів, у тому числі знаменитим імамом Джафаром ас-Садиком; знав і зібрав біля 1 000 000 хадісів. Імам Азама Абу Ханіфа покоряв усіх своїм розумом, великим талантом в умінні систематизувати релігійні знання. Він став фундатором письмового ісламського права, застосувавши уможливлені засоби дослідження; виховав багато талановитих учнів.

Імам Азам Абу Ханіфа розробив методологічні основи ісламського права, які до нього ніхто не застосовував у такому вигляді. Всі сучасники одностайно визнали його першість у цій сфері. За короткий час Абу Ханіфа став відомим у всьому мусульманському світу. Про його ґрунтовні дослідження й глибокі знання Благородного Корану і Сунни, знання всіх суміжних наук, працездатність і щедрість, богобоязливість, аскетизм та інші позитивні якості написано багато книжок. Три чверті сучасних знань із фікху, що містяться в Священному Корані та Сунні, належать Абу Ханіфу. Його виключна скромність і богобоязливість були причиною самотнього життя.

Школа Азама Абу Ханіфа поширювалася, збільшувалася кількість послідовників. Докази, аргументовані цитатами з Корану й Сунни, підтверджені узгодженою думкою сахабів, не залишали ніяких шансів опонентам Абу Ханіфа. Талановиті учні імама написали багато книжок. У книзі «Муснад» Абу Бакр Ахмад аль-Харизмі пише: «Знайшовши відповідну відповідь на поставлене питання в Корані й Сунні, він виносив своє рішення на обговорення вчених і давав фетву тільки після загальної згоди з ними».

Імам заробляв на життя чесною працею. Заняття торгівлею дозволяло йому утримувати своїх учнів. Забезпечуючи свою сім'ю, він також роздавав бідним милостиню, щоденно постився протягом 30 років. Абу Ханіфом було написано багато творів, але до нас дійшли тільки десять його книжок. На сьогодні більше половини мусульман світу та близько 80% прихильників Сунни слідує до спасіння, дотримуючись поглядів релігійно-правової школи імама Азама Абу Ханіфа. Усі ці приписи назива-

ються «Такліф». Вони являють собою класифікацію дій людини, яка відповідає за свої вчинки згідно з нормами шаріату. У свою чергу це слугує орієнтиром для розсудливого мусульманина, який досяг статевої зрілості [14]. Ця класифікація включає:

1. фард (обов'язкові): фард-і айн прописано виконувати кожному мусульманину індивідуально (п'ятикратна молитва, піст); фард-і кіфайа достатньо виконувати деяким мусульманам (молитва під час погребіння);
2. ваджіб (молитва «Вітер» і «Святкова молитва»);
3. Сунна виконується постійно (ранкова, полуднева, вечірня, нічна), намаз – не постійно;
4. мустахаб – роздача милостині;
5. мубах – дії, за невиконання їх нема гріха (сідати, вставати, їсти, пити);
6. макрух – небажані дії (дивитися по сторонах під час читання молитви);
7. муфсід – дії, що порушують вже почате поклоніння (сміх під час молитви);
8. харам – суворо заборонені дії (убивство невинної людини, крадіжка, вживання алкоголю, свинини);
9. шарт – попередні умови до поклоніння (омовіння, спати лицем до Кибле);
10. рукн – поясний земний поклін.

Абу Ханіфа фактично заснував письмові традиції й методологічні основи мусульманського права. На відміну від інших шкіл, він використовував як *Корана й Яунни* як *самостійного незалежного* джерела, попередньо зробивши ретельний відбір хадісів. Імам широко використовував метод рішення проблем шляхом застосування *аналогії – кійаса*, користуючись *методом «переваги» («іхтіхсан»)*.

Іншою релігійно-правовою школою сунітського ісламу є *малікітський мазхаб*, засновником його був *Малік ібн Анас аль-Асбахі* (715–795 рр.), який народився в Медині. Згідно з малікітським мазхабом, як і у всіх інших сунітських правових школах, основним джерелом мусульманського права є *Коран і Сунна*. Малік стверджував, що кожен коранічний текст передбачає лише одне тлумачення, і сприймав ці *тексти буквально*, якщо не було ніяких свідчень, що вказували на іншу інтерпретацію. Будь-яке рішення, виведене з Корану, Малік ставив вище за інші. Він вважав, що Сунною є вчинки й висловлювання Пророка Мухаммада, правові приписи (*фетви*) його споборників, а також «діяння мединців» (*амаль*).

Вчені малікітського мазхабу спирались на хадіси *мутаватір і машур*, що відображали загальновідомі *фетви* й були передані численними ланцюгами передавачів. Малік спілкувався з 900 вченими, брав у них уроки. Його першим вчителем був Рабіа ібн Абд-ар-Рахман, а потім Абд-ур-Рахмаб Хурмуза. Маліком було зібрано й записано 100 000 хадісів. Із 17-ти років він почав давати уроки, на яких були присутніми більше учнів, ніж на лекціях його вчителів. Біля дверей його будинку збиралося багато бажаючих повчитися або поставити йому питання. Абдурахман ібн Анас так говорив про нього: «Зараз нема у світі більш гідного вченого в науці про хадіси, ніж Малік. Я не бачив сумнішу за нього людину». У свою чергу імам аш-Шафії зазначав: «Там, де читається хадіс, імам Малік виблискує як небесна зірка».

Ніхто не міг зрівнятися з Маліком в запам'ятовуванні наук. Якщо не було б Маліка та Суфьяна ібн Уйайна, то в «Хіджазі не залишилося б знань». На думку

Ал-Аузай, імам Малік був головою всіх вчених, муфтієм Медіни та Мекки. Його основна книга «Муватта» є збірником хадісів, які він записав від своїх учнів. Імам Малік ніколи не поспішав давати фетву. Відповідаючи на питання, він міг інколи сказати «Ля едрі» «Я не знаю». Малік зауважував: «Якби в мене була можливість, я звернув би шиї всім, хто тлумачить Шляхетний Коран, спираючись на свій короткий розум». Малікіти для інтерпретації правового матеріалу широко застосовували судження за аналогією (*кйіас*), яке розглядалося як технічний прийом прямого співвідношення вирішуваного питання з *насс*. Для розв'язання питань, які не можна було співставити із жодним джерелом, було розроблено раціоналістичний принцип *істіслах*, тобто «незалежне судження заради користі», за яким юридичне судження виводиться лише на основі незалежного висновку, однак яке обов'язково має бути спрямоване на дотримання суспільного інтересу. Найбільш відомі ученики Маліка – Ібн-І Касім, Абдуллах ібн-і Вехб, Ешхем ібн Абд-ул-Авіз аль-Кайсі [1].

Аналіз визначного раннього ісламського релігійно-правового документа малікітського мазхабу – твору Маліка ібн Анаса «Муватта» – дає змогу стверджувати, що основними джерелами ісламського права автор вважає Коран і Сунну, які складають об'єднане єдине джерело – *насс*, доповненням до якого виступає *амаль мединців* як правовий комплекс колективного досвіду мединської релігійної громади. Малік ібн Анас широко застосовував такі методи вирішення духовно-правових питань, як судження за аналогією (*аль-кйіас*), шляхом прямого співставлення вирішуваного питання з *насс*, а у випадку неможливості співставлення ним був розроблений *аль-істіслах* – новий метод виведення правового рішення на основі вільного судження заради загальної суспільної користі, що не суперечить Корану й Сунні. Це забезпечувало можливість вибору між *аль-кйіас* та *аль-істіслах*, хоча в сумнівних випадках надавалася перевага останньому [18].

Імам аш-Шафії (767–820 рр.), керівник шафіїтської школи, народився в Газзі й помер в Єгипті. Він ще в дитинстві вивчив Коран і книгу Маліка «Муватта», а з 15 років він почав давати фетви. Дев'ять років аш-Шафії навчався в Маліка в Медіні. Особливості арабської мови він вивчав у жителів племені Хузайл, проживаючи з ними в степах. Аш-Шафії в 785 р. приїхав у Багдад і вчився в імама Азама Абу Ханіфа. Через 2 роки аш-Шафії поїхав до Мекки для здійснення Хаджу, а потім переїхав до Єгипту, де й помер. Серед сучасників імама мало хто міг змагатися з ним знаннями Корана й Сунни. Ще молодим він переїхав у знання своїх вчителів. Його знання, моральний образ життя, гострий розум і відмінна пам'ять дозволили аш-Шафії за короткий час стати «мутлак муджтахідом» засновником мазхаба. Жителі Мекки, Медіни, Палестини, Єгипту дотримувалися знань його школи. Він мало їв і мало спав: «Їжа у великій кількості обтяжує людину, зменшує здатність отримувати й розуміти знання. Того, хто любить поїсти, завжди тягне до сну, що, звісно, забирає багато цінного часу. Дуже помірний прийом їжі є основою для молитви, для отримання знань, а значить – порятунку» [6].

Абу Абдаллах Мухаммад ібн-Ідріс аш-Шафії – засновник мазхабу, який був названий *шафіїтським*. Основа мазхабу полягала в тому, що Коран і Сунна розглядаються як єдине джерело права, причому Сунна є лише доповненням до Корану, а не додатковим матеріалом для співставлення й виведення середнього рішення.

Аш-Шафії визнавав як додаткове джерело права *індивідуальні думки* сподвижників Пророка, але за умов відсутності в них розходжень. Написавши твір «аль-Рісала», він виявив недоліки в правових судженнях сучасних йому знавців права й підкреслив важливість посилань на Коран і Сунну. При цьому аш-Шафії відрізнявся самостійністю у висловлюваннях своєї думки, порівняно зі своїми попередниками, наголошуючи на необхідності прийняття зваженої, продуманої точки зору, ширше використовував іджтіхад, маючи на увазі динамічні зміни повсякденного життя. Це звільнило правознавців від дрібних подробиць у правових рішеннях, залишивши тільки основні поняття, які й склали створену аш-Шафії науку *аль-фікх* – ісламську юриспруденцію, на основі якої й розвивався шаріат.

Складаючи науку аль-фікх і використовуючи підхід «за аналогією», він заповнював прогалину, яку залишили в науці ханафіти й малікіти. Шафіїтський мазхаб виділяється численністю наукових поглядів. Порівняно з ханафітським мазхабом, мазхаб Шафії дозволяв ухилятися від складного логічного аналізу, прийнявши судження за прямою аналогією, та, порівняно з малікітським, не вимагав докладного знання правового комплексу мединської громади поряд із текстами Корану й Сунни, що для більшості факіхів було просто неможливим. Він фактично обґрунтував чотири коріння-джерела (Коран, Сунну, іджму, кійас), попереджуючи розкол і зберігши єдність мусульманського права [16; 17].

Погляди аш-Шафії суттєво вплинули на подальшу розробку питань фікха через його численних учнів та послідовників, серед яких і засновник четвертого сунітського мазхабу *Ахмад ібн Ханбал Абу Абдалла* (780–855 рр., за іншими даними – 778–855 рр.). Особливе значення в його творах приділено розробці «крайньої концепції» (*бідда*), згідно з якою всі нововведення у вірі й житті, що не мають обґрунтування в Корані й хадісах і не підтвержені *іджмою* перших трьох поколінь мусульманських авторитетів, мають піддаватися осуду. Ханбаліти чітко сформулювали й рішуче відстоювали статус Сунни Пророка, забороняли обговорювати текст (*матн*) хадісів, оголосивши ставлення до Сунни основним критерієм визначення «правовір'я» в ісламі. Сунна Пророка була проголошена єдиним коментарем до Корану [13; 18].

Імам *Абу Абдаллах Шайбани Марузі Ахмад ібн Ханбал* жив у Багдаді (780–855 рр.), вчився в імама Шафії, тому в них є багато спільного. Блискучий знавець хадісів і фікху, він був прославився завдяки своїй пам'яті, глибокого розуму й богобоязливості. Ахмад ібн Ханбал зібрав близько 700 000 – 1 000 000 повідомлень хадісів, у яких були вказані нововведення (*бідда*), правила молитви, обов'язки богословів, що були відсутні в Корані й хадісах та не підтвержені *іджмою* перших трьох поколінь мусульманських авторитетів [2]. Ханбаліти сформулювали й відстоювали статус Сунни Пророка, забороняли обговорювати тексти (*мати*) хадісів, оголосили ставлення до Сунни основним критерієм «правовір'я» в Ісламі.

Водночас Ахмад ібн Ханбал був противником раціональних нових підходів до тлумачення Корану. Сунну він вважав таким же гідним документом, як і Коран. Його прагнення були звернуті до чіткого, ясного висловлювання думок згідно з Кораном. Основою цього Ібн Ханбала вважав істинну віру й відсутність будь-яких конфліктів серед віруючих. Збирав він їх не з книжок, а об'їхав майже весь ісламський світ (Куфа, Басра, Мекка, Медіна, Алжир, Ємен, Сирія). Імам знав 300 000 хадісів

напам'ять та імена передавачів. Він вчився в Шафії. Учні та послідовники Ібн Ханбали сповідували істинний традиціоналізм, який відкидає сумнівні трактовки й нововведення, пропагандуючи іслам у чистому вигляді. Основні положення ханбалітської школи (обробка хадісів, загальних та особистих основ віри, права, історії ісламу) викладалися зрозумілою, чіткою мовою, розрахованою на простого читача. У зв'язку з тим, що ханбалітський мазхаб став найбільше ідейним і теоретично обґрунтованим джерелом ваххабізму, до нього зверталися в майбутньому всі авторитети ісламу, такі як Ад-дин ібн-Таміа (1263–1328 рр.), Мухаммед ібн Абд аль-Ваххаб (1703–1793 рр.) [15; 16].

Усі мазхаби засновано на вченнях Корану та хадісах. Не можна думати, що, слідує мазхабу, людина не слідує Корану й хадісам. Насправді слідування мазхабу найбезпечніший спосіб слідування Корану й хадісам, тому що людина покладається на знання імамів, які володіють науками Корану й хадісів та знають, як застосовувати ці знання [10; 13].

Висновки. Виникнення ісламських шкіл обґрунтовано необхідністю тлумачення основних положень Корану й Сунни, удосконалення ісламського права й розробки нових норм, які б адекватно відображали існуючі ситуації. Чотири основні богословсько-правові школи 7–8 століть очолювали найбільш освічені імами того часу, вони об'єднали інтереси людей, зменшили кількість протиріч та соціально-правових проблем. Усі мазхаби дотримувалися основних положень доктринальних особливостей шіїзму як релігійної течії, маючи специфічні методи вирішення складних соціально-економічних та правових питань.

Література

1. Абу Асад аль-Ханафи. Люди Сунни и Согласия кто они / Абу Асад аль-Ханафи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://islam-karachaev-cherkesia.ru/attachments/362_sun.
2. Бехруз Х. Исламские традиции права : [монография] / Х. Бехруз. – О. : Юридическая литература, 2006. – 296 с.
3. Галюк С. Є. Порівняльно-правова характеристика джерел сучасного мусульманського права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права» / С. Є. Галюк ; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Л., 2009. – 16 с.
4. Закиютдин Шаёбан. Усулюль-Фикх / Закиютдин Шаёбан, Ибрахим Каафи Донмез. – Анкара, 1990. – 145 с.
5. Значение и смысл Корана : в 4 т. / под ред. Абделя Салама аль Манси ; пер. Абдель Салама аль-Манси. – М. : Сауримо, 2002– . – Т. 1 : Суры 1–8. – 2002. – 690 с. ; Значение и смысл Корана : в 4 т. / под ред. Абделя Салама аль Манси ; пер. Абдель Салама аль-Манси. – М. : Сауримо, 2002– . – Т. 2 : Суры 9–21. – 2002. – 689 с. ; Значение и смысл Корана : в 4 т. / под ред. Абделя Салама аль Манси ; пер. Абдель Салама аль-Манси. – М. : Сауримо, 2002– . – Т. 3 : Суры 22–39. – 2002. – 687 с. ; Значение и смысл Корана : в 4 т. / под ред. Абделя Салама аль Манси ; пер. Абдель Салама аль-Манси. – М. : Сауримо, 2002– . – Т. 4 : Суры 40–114. – 2002. – 702 с.
6. Керимов Г. М. Ислам и его влияние на общественно-политическую жизнь народов Ближнего и Среднего Востока / Г. М. Керимов. – М. : Знание, 1982. – 64 с.
7. Керимов Г. М. Шариат и его социальная сущность / Г. М. Керимов. – М. : Наука, 1978. – 228 с.
8. Леонтович Ф. И. Адагы кавказских горцев. Материалы по обычному праву Северного и Восточного Кавказа : в 2-х вып. / Ф. И. Леонтовича. – О., 1882 1883. – Вып. 1. – 1883. – 850 с.
9. Лубська М. В. Мусульманське право як філософсько-релігійний феномен : автореф. дис. ... докт. філос. наук : спец. 09.00.11 «Релігієзнавство» / М. В. Лубська ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2008. – 22 с.
10. Постановления и рекомендации Совета исламской академии правоведения (фикха) – фетвы / перевод М. Ф. Муртазин, В. А. Ушаков. – М. : Ладомир, 2003. – 278 с.

11. Сигалов М. К. Общее и особенное в западноевропейской и мусульманской правовой культуре : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / М. К. Сигалов ; Московский университет МВД России. – М., 2006. – 26 с.
12. Сюкияйнен Л. Р. Религиозный экстремизм: правовые, политические и идеологические аспекты / Л. Р. Сюкияйнен // Религиозный экстремизм в Центральной Азии. Проблемы и перспективы : материалы конференции (г. Душанбе, 25 апреля 2002 г.). – Душанбе, 2002. С. 3-10.
13. Сюкияйнен Л. Р. Структура мусульманского права / Л. Р. Сюкияйнен // Мусульманское право (структура и основные институты) / ред. колл. Л. Р. Сюкияйнен, В. Е. Чиркин, Ю. А. Юдин. М. : Изд-во ИГиП АН СССР, 1984. С. 20-37.
14. Сюкияйнен Л. Р. Исламское право в правовых системах стран Арабского Востока / Л. Р. Сюкияйнен // Государство и право в развивающихся странах : сб. ст. / отв. ред. В. Е. Чиркин ; АН СССР, Ин-т государства и права. М. : Наука, 1976. С. 42-43.
15. Тахиров Ф. Т. Шарият: правовая регламентация брачно-семейных и наследственных отношений / Ф. Т. Тахиров., А. Г. Халиков. Душанбе : Дониш, 2001. 105 с.
16. Тленшева Р. М. Мусульманское уголовное право в условиях современного светского государства : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Р. М. Тленшева ; Российский университет дружбы народов. М., 2009. 29 с.
17. Хайруллоев Ф. С. Принцип справедливости в мусульманском праве : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Ф. С. Хайруллоев ; Академия управления МВД России. М., 2007. 22 с.
18. Халиков А. Г. Хадис как источник мусульманского права (сунитское направление) / А. Г. Халиков. – Душанбе : Дониш, 1998. 215 с.

Анотація

Мавед С. О. Школи ісламського права. – Стаття.

Виникнення правових шкіл (мазхабів) викликано необхідністю тлумачення положень Корану й Сунни, які не повністю давали відповіді на постійно нові соціально-політичні й релігійні питання, які постійно виникали. У кожній школі – своє ставлення до іджтіхаду, який означає наполегливість, принцип вільного тлумачення ісламського права. Усі послідовники, маючи свої особливості, дотримувалися принципів та основ іджтіхада, встановлених імамом мазхаба, але під час використання цих правил і принципів робили власні висновки.

Ключові слова: ісламське право, Коран, Снна, сунітська правова школа, шіїтська правова школа, мазхаб, іджтіхад, іджма, хадіс.

Аннотация

Мавед С. О. Школы исламского права. – Статья.

Возникновение правовых школ (мазхабов) вызвано необходимостью толкования положений Корана и Сунны, которые не полностью давали ответы на постоянно возникающие новые социально-политические и религиозные вопросы. В каждой школе – свое отношение к иджтихаду, который означает настойчивость, принцип свободного толкования исламского права. Все последователи, имея свои особенности, придерживались принципов и основ иджтихада, установленных имамом мазхаба, но при использовании этих правил и принципов делали свои выводы.

Ключевые слова: исламское право, Коран, сунна, сунитская правовая школа, шиитская правовая школа, мазхаб, иджтихад, иджма, хадис.

Summary

Maved S. O. Islamic law schools. – Article.

«Mazhhab», translated from the Arabic Law School, a good judge. In early Islam Madhhab was known as legal doctrines, and then they were over 10. Now there are fore major religious and legal scools. They are authorutative, are known worldwide and are well designed, as cover all possible aspects of life in Muslim society. Each scools of thought their attitude to idjtihad, especially with regard to the question «dates of idjtihad» , some believe that they were closed after the death of Mohammad, and other, that the gates were closed and did not. All follovers adhere to the priciples and foundations of idjtihad , that imams of Madhhab established, but wich these rules and priciples sometimes come to different opinions.

Key words: islamic law, Koran, sunna, sunith law school, shiit law school, mazhab, ijtiihad, ijma, hadis.